

**Борисав Челиковић: СВЕТИЛИШТА РУДНИЧКОГ КРАЈА,
Каленић, Крагујевац 1998.**

У трагањима за непознатим елементима прошлости, у жару да се дотакну нових сазнања и дотакну истине о прошлој стварности, историчари покаткад заборављају на значај који у њиховој професионалној мисији може да има критичко-аналитичко обједињавање старих, од раније, или скорије, познатих историјских истина, расутих по различитим, често обичном читаоцу тешко доступним, публикацијама. Њиховим стручним, критичким, обједињавањем могу да настану дела која као својеврсни приручници представљају драгоцену врелу сазнања за ширу, заинтересовану публику, свеобухватно делујући на најдиректнији могући начин на позитивно формирање друштвене свести а да истовремено не буду без значаја за стручну јавност. У такве радове спада и књига историчара, професора горњомилановачке Гимназије, Борисава Челиковића: **СВЕТИЛИШТА РУДНИЧКОГ КРАЈА** која се половином прошле године појавила из штампе у издању Каленића из Крагујевца.

У књизи **СВЕТИЛИШТА**, Челиковић је читаоцима понудио преглед црквених споменика који постоје, или су некада постојали на просторима рудничког планинског масива, с тим што је своју историографску визуру ограничио само на оне цркве и манастире настале пре почетка 19. века, оправдано сматрајући да са српском револуцијом отпочиње нови период који карактерише замах црквеног градитељства, те би грађевине подигнуте од тог времена требало да буду предмет посебног истражива-

ња. Обрађујући рудничке светиње, настале пре обнове српске државе, аутор њихов развој прати до данашњих дана, заснивајући своје излагање на знањима из веома бројне и разноврсне литературе и објављених извора, знатно обогаћеним сазнањима стеченим приликом самопрегорног обиласка терена.

Пре него што је пред читаоце презентовао проблематику основног истраживачког питања, Челиковић је у основним цртама изнео историјат рудничког краја, дајући тако скицу историјске вертикале која је директно условљавала свеколике судбине рудничких храмова. Централни део књиге се састоји из четири поглавља. У првом су обрађени *манастири*: Благовештење, Вољавча, Никоље, Враћевшница и Вујан, док су у другом поглављу приказане *цркве*, и то Светог Николе у Рамаћи, Архангела Михаила у Борчу, Архангела Михаила у Брезовцу, и Светог Илије у селу Ба. У трећем поглављу су пред заинтересоване читаоце изнети подаци о *темељима*, нађеним остацима цркава и манастира са падина Рудника. То су: Петковица, црква Светог Јована у Дићу, Мрњина црква у Бечевници, манастир Јошевац, манастир Ваведење у Славковици, као и низ остатака из старог Рудника, Мајдана и Борча. Иако најмање, посебну вредност има завршно, четврто поглавље, у њему су, по азбучном реду, уз краће или дуже осврте, пописана *светилишта којих више нема*, односно они храмови из прошлости рудничког краја, чији остаци нису до данас пронађени, али за чије постоја-

ње се зна из различитих историјских извора.

Излагање о сваком храму понаособ Челиковић започиње његовим историјатом, од етимолошких легенди и првог помена, преко различитих догађања која носе векови, до данашњих дана. Не упуштајући се у претерану фактографију, аутор о сваком храму ствара непретенциозну причу засновану на критички провереним подацима, разликујући битно од небитног, проверено од непровереног, историјске чињенице од легенди и маште. Представљајући историјат рудничких светилишта, кроз излагања о градњи и даривању, и кроз приче о рушењима и обновама, аутор даје и скице бурне прошлости нашег народа у целини. Манире школованог историчара Челиковић не запоставља ни онда када, завршивши са историјатом храма, прелази на презентацију његових материјалних вредности. Свестан граница до којих један историчар може да иде у презентацији резултата истраживања других наука, и строго их поштујући, веома вешто је успео да не прекорачи у дилентатизам када са прошлости храмова прелази на презентацију покретних и непокретних културних добара. Тако је читаоцима предочио разнолико културно богатство рудничких храмова, од црквених објеката и помоћних зграда, преко сачуваних фресака, икона и различитих покретних културних добара чуваних у ризницама, до епиграфског наслеђа.

У свом мултидисциплинарном приступу, синтетизујући резултате историографије са сазнањима археологије, етнологије, историје уметности и архитектуре, аутор ствара комп-

летне монографске минијатуре, код којих је текстуално излагање обогаћено веома бројним, али сврсисходним прилозима. Приложене географске карте, стари цртежи, архитектонске и археолошке скице и планови, фотографије храмова и блага чуваног у њима, доприносе да читалац добије бројније информације и што вернију представу о описаним манастирима и црквама. Поред тога, заслугом дизајнера Рада Ранчића, сви прилози су зналачки и стручно укомпоновани у корпус књиге, тако да не само да обогаћујући и допуњујући сазнајне вредности текста, већ књизи дају и посебне естетске квалитете.

У послу који је предузео аутор је пред себе поставио само један циљ: да створи књигу која би све лепоте и богатства сакралних објеката разасутих по падинама Рудника приказала неупућеној, широкој читалачкој публици, и у томе је потпуно успео. Шта више, књига би могла да буде драгоцен приручник, путоказ и бројним стручњацима професионално заинтересованим за различита питања из историје, историје уметности и археологије. Кажемо могла, мада она то донекле и јесте, али је недостајао врло мали додатни ауторски напор у изради потпуно изостављеног стандардног критичког апарата да она то буде и у потпуности, а да се опет не наруши њена основна „световна” намена. Овако, без неопходног научно-критичког апарата који би омогућио проверу и компарацију података, указујући истовремено на порекло веома богатог и разноврсног фактографског материјала, свако стручно коришћење ове занимљиве књиге је више него отежано.